

Prvi zimski poskusi

RADO KOČEVAR

V topli oktobrski nedelji smo se po grušču Žmavčarjev spuščali v Bistrico. Na travnatih vesinah smo srečavali gamse, ki jih je tu precej. Že orumenela trava jih je vabila višje. Ko smo prišli v Bistrico, lepih, rdeče ožarjenih vrhov ni bilo več. Temni in težki oblaki so jih ovili. Zvečer je deževalo... in ko smo čez nekaj dni iz Ljubljane zagledali bele piramidaste vrhove v daljavi, smo vedeli, da je zima tu.

Odslej smo hodili v gore z derezami in cepinom. To opremo nam je preskrbel alpinistični odsek našega planinskega društva. Najbolj priljubljeni izlet nam je bil bivak pod Skuto, od tod smo potem hodili na okoliške vrhove. Največkrat smo pristopili na Tursko goro ali Rinke in tod strmeli v osameli in mrzli Okrešelj in Logarsko dolino.

Decembra meseca je bilo v gorah mnogo snega, tako da smo se na poti na Kamniško sedlo udirali do kolen. V koči je bil silen mraz in voda v posodah je zmrzovala. V majhni kuhinji smo se gnetli na ozkih pogradih. Bilo nas je osem, med drugimi tudi Vlasto Kopač, ing. Vinko Modec, Marjan Keršič — Belač in drugi. Naslednji dan me je Belač vzel seboj na prvenstveno zimsko turo v zahodno steno Planjave.

Plezali smo v dveh navezah. Spredaj sta bila na eni vrvi navezana Belač in Alenka, zadaj na drugi vrvi pa Štrukelj in jaz. Odšli smo iz koče po poti na Planjavo. Pot je bila seveda zasnežena in precej nevarna, vendar je Belač spredaj utiral pot. Sredi poti, pri Wissiakovi plošči, kjer se osrednja grapa strmo spušča proti Klinu, smo se navezali. Tu smo si tudi določili smer. Desno od okna, direktno na zahodni vrh. Čeprav je bilo sončno jutro, je silen veter raznašal sneg kakor pesek po puščavi. S premrlimi rokami smo odvijali vrvi. Veter je ponekod nanosil snega, da nam je segal do pasu. V Wissiakovi grapi pa je bil od plazov zglajen, da so dereze hrestaje prijemale v trdo podlago.

Po kratkem plezanju po grapi smo naleteli na prvo težavo: Kratek previs z zasneženimi oprimki. Še poleti je na tem mestu dosti opravka. Zanohtalo se nam je, ko je bilo treba brez rokavic zagrabit za skalo. Kar mrzlo me je streslo, ko sem mimogrede pogledal po ledeni grapi navzdol.

Iz previsa smo prišli zopet v strmo grapo. Sneg je tu postajal z vsakim korakom bolj navpičen. Veter je neprestano nanašal nov sneg v grapo in gora je grozila, da nas vse skupaj pošlje po »najkrajši« pot nazaj v dolino. Bili smo vznemirjeni in težko se je bilo odločiti. Nazaj je bilo skoraj ravno tako že nevarno kakor navzgor. Tedaj je Belač združil obe navezi v eno in odslej smo pod njegovim vodstvom plezali dalje.

Više gori je bil sneg trši, pa vendar... globina je postajala vse večja in... končno, če bi nam bilo usojeno pasti sto metrov, ne bi igralo nobene vloge več. Bili pa smo daleč od te misli in Belač nas je varno vodil dalje. Četudi turi takrat še nisem bil kos, pa sem vseeno zaupal njemu mnogo. Vsi smo vedeli, če on spodrsne, potem gremo vsi v prepad, pa tudi on je bil na istem, če bi se kaj takega pripetilo komu izmed nas. Pa plezal je previdno. Videl sem ga, kako je premagal s požledom obdano 10 metrov visoko pečino. Klin se ni dal zabiti nikjer. Sicer pa poslušajte, kaj pravi sam o tem mestu: »Zasekal sem prvo stopinjo v debelo skorjo ledu, da se je izpod okla cepina vsipal ledeni sviž. Pečina je bila gladka in izlizana, mestoma le par prstov na debelo pokrita s trdim, zelenkastim ledom. Vzpon je bil v tem delu stene mogoč

Kamniška Bistrica

Foto Belač

samo po ledu. Zeblo me je. S konicami derez sem iskal opore v plitvih dolbinah ledu in le s težavo lovil ravnotežje ...»

Dih nam je zastajal, ko smo opazovali to drzno plezanje. Šele ko nam je izginil izpred oči in zagazil zopet v globok sneg, so nam obrazi zaživel. Mi smo mu sledili ob napeti vrvi v posipajočem se snegu, ki ga je gnal vihar ob petnajstih stopinjah pod ničlo.

Takrat se ni mnogo plezalo pozimi. Mi smo bili edini obiskovci teh gora in še naše stopinje je kmalu zasul veter. Le enkrat smo videli spodaj v grapi dve postavi. Bila sta Vinko Modec in Draga Šušteršič, ki sta se po običajni poti vzpenjala na Planjavo. Zaklicali smo jima. Pa glasovi so se izgubili v viharju. Spomnili smo se Wissiaka, ki je nekoč našel tu belo smrt. Nekaj sto metrov pod nami se je odigrala tragedija.

Tako smo tistega mrzlega decembrskega dne plezali osem ur preko zasnežene zapadne stene Planjave. Tura je bila velikega formata in mi smo bili razen Marjana še skoraj vsi začetniki. Ko smo naposled premagali steno in si na vrhu v žepih greli premrle prste, ne vem, ali sem bil srečen ali pa samo zadovoljen zato, ker smo premagali nekaj, kar doslej še nihče ni storil pred nami. Morebiti sem doživel oboje in tako pozabil na napor tega dne. Gledalcu iz doline bi se zdelo to neumno in noro početje, pa vendar sem takrat dobil še večje veselje zlasti do zimskega plezanja in to ravno zato, ker se je v njem tako malo ljudi udeleževalo. Zaželel sem si premagati snežne strmine tam, kjer pozimi še ni stopila človeška noga.

Tako sem opustil smučanje in se predal zimskemu plezalstvu. Odslej sem izkoristil sleherni prosti dan za gore. Tri dni po vzponu na Planjavo sem bil

zopet na Kamniškem sedlu. Hotel sem preplezati okno v zapadni steni Planjave. Smer skozi okno je bila še mlada. Še istega leta sta jo prvič preplezala ing. Vinko Modec in ing. Karlo Tarter. Ta smer je bila v letu 1946 ena najbolj priljubljenih v steni. Težave tu pa so skoraj iste kakor v ostalih smereh v ostenju.

Novi sneg je grozil z plazom in midva s Šavljem sva še v pravem času našla pamet in se iz Wissiakove grape vrnila nazaj.

Čez teden sva se vrnila, tokrat je bil v družbi še Rozman. Bilo je na Silvestrovo leta 1946, ko smo ob polenajstih zapustili gorniško družčino v Bistrici. Sami smo odšli v zvezdnato noč. V Klinu smo s cepini v rokah in v globokem snegu dočakali novo leto. Proti jutru smo dosegli kočo.

Skušali smo si skuhati čaj, pa štedilnik ni hotel zagoreti. Odpravili smo se dalje, ko je bilo sonce že visoko nad Planjavo. V Wissiakovi grapi je bilo tokrat na metre pršiča, z veliko muko smo dosegli njen tobogan v sredini grape. Z derezami potem ni bilo težko do ožine pri Rdečem kupu. Tu smo morali nekoliko na desno, če smo hoteli doseči oni znani rov, skozi katerega se najlaže pride do Okna. Tudi tu je bila največja težava v tem, ker smo morali odstranjevati nanese pršič s trde podlage. Pri tem sem ravnal tako kakor nekaj dni prej Belač.

Bil sem še premalo izkušen in kljub najboljši volji ni potekalo tako gladko, kakor bi moralo biti. Moja dva tovariša pa sta vedela še manj kakor jaz.

Spominjam se, kako je sredi najhujše strmine zmanjkalo vrvi. Varoval sem kar tako za silo stoječ na konicah derez. Čutil sem, kako so dereze zapraskale po skali, pa vendar ima človek srečo. Nihče ne bi vedel, zakaj smo zdrseli v prepad. Nekje v kartoteki bi se nemara glasila opomba. »Trije mladi začetniki, zaradi neprevidnosti in neizkušenosti...« itd.

Iz sten nad nami so se nekajkrat vsuli oblaki pršiča, ki ga je tuleče nosil veter, za kratek hip smo bili odedi v belo meglo. Poleg tega nas je grizel do kosti že skoraj neznosen januarski mraz. Rozman je že začel tožiti, da ne čuti prstov na rokah. Ko smo tako vendarle skozi rov dosegli okno, se je sonce ravno nagibalo k snežnim robovom Kalškega Grebena.

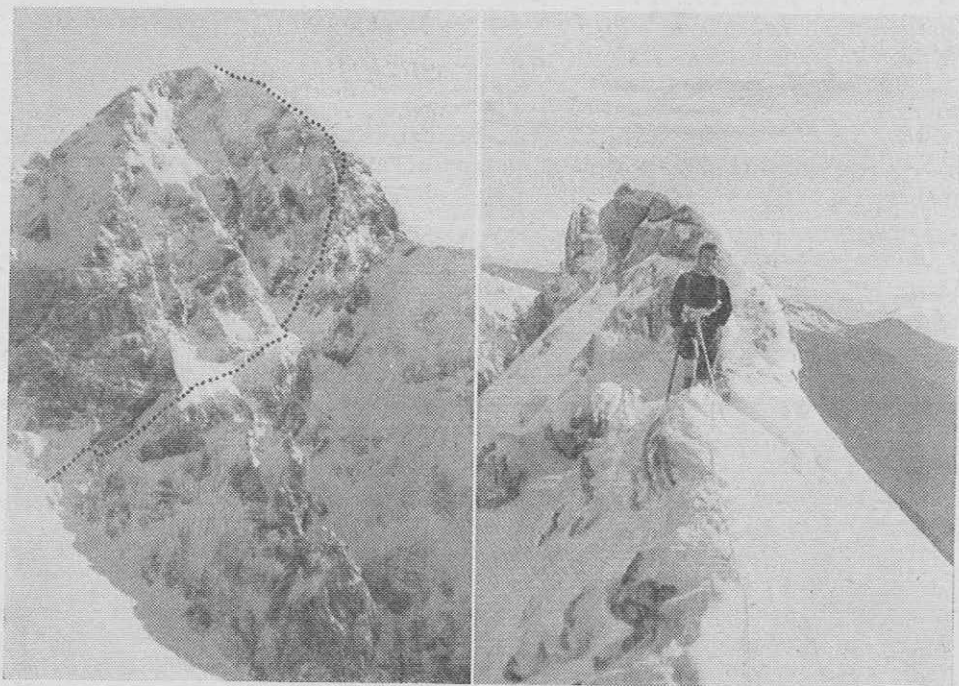
Kaj sedaj? Ali naj tvegamo v takem?

Noč je bila pred vrati in na bivač brez opreme in v premočenih čevljih nismo smeli niti pomisliti. Gotovo bi lahko zmrznili, to smo ugotovili naslednjega dne, ko je potem več dni v gorah snežilo. Zato smo se v ledeni izstopni steni odločili za umik.

Sestop je bil še težavnejši od vzpona. Precej dela nam je dalo, preden smo le dosegli »varno« vesino ob Wissiakovi plošči. Žal mi je bilo ture, katere smo skoraj pol naredili. Ravnal pa sem pametno in ravno zato sem potem lahko še tolikokrat plezal po gorah.

Prihodnjo nedeljo smo zopet odšli na Kamniško sedlo. Marjan, Alenka in jaz. Tokrat nam je bil cilj šija Brane, to je greben, ki se vleče od Kamniškega sedla na vrh Brane. Dan je bil lep, sneg naravnost božanski za plezanje z derezami, zato ni čuda, da sem v dnevnik zapisal opombo: »Krasna tura v snegu in ledu«! Res, to je bilo najlepše zimsko plezanje, kar sem jih doživel. Vzpon je bil sicer zahteven, vendar ne tako težaven, da ga v dveh urah trije ne bi zmogli. Zabili smo tudi dva klina, čeprav v vsej smeri ni bilo kopne skale. Le v vrhnjem stolpu je Belač zabil klin in v škrbini za njim. Zato je moral s kladivom očistiti s skale požled.

Na vrhu smo sedeli dve uri in v mirnem sončnem dnevu uživali tisto, kar zimski alpinist le redko doživi, to se pravi brezskrbno ležanje sredi mo-

Smer vzpona (prvi zimski vzpon po vojni v Savinjskih Alpah) — 30. XII. 1946 — v zahodni steni Planjave

Foto Belač
Izstopni greben v Planjavi — decembra 1946

gočnih belih špikov. Vrh Brane je kakor nalašč za lenarjenje in mala bela kotlina spominja na Veliki Zvoh pri Krvavcu, le da tu ni toliko srečnežev, ki bi uživali ta čar. Takrat smo si obljubili, da bomo ta vzpon, ki nam je ostal v nepozabnem spominu, proslavili čez deset let.

Belaču pa sem še enkrat hvaležen za vse tisto, kar mi je tista leta nudil s tem, da me je vzel na take težke ture v gore. Za veliko poznejših podvigov se imam zahvaliti ravno njemu, kajti edino on mi je takrat nesebično nudil pomoč. Ob njem sem se učil tehnike plezanja v ledu. Pa ne samo meni, vsem nam takrat mladim plezalcem je pomagal s svojimi izkušnjami.

Zupan je tistikrat ležal v postelji. Zlomil si je nogo pri bivaku pod Skuto. Takrat sem ga sam nesel »štuporamo« v Kamniško Bistrico. To je bilo tudi moje prvo reševanje v gorah. Odslej naprej smo mu pošiljali kartice z gora, ki jih je on gledal le od daleč.

Okno v Planjavi mi ni dalo miru. Nisem mogel pozabiti umika iz novega leta. Želel sem okno preplezati. Z neverjetno voljo sem se zagrizel, da sem rešil ta problem. In rešil sem ga! Da, rešil sem... komaj življenje. To se je zgodilo takole: V skrajno slabih snežnih razmerah smo se odpravili na Kamniško sedlo. Spodaj je bila kristalna ledena podlaga, na katero je zapadlo ca. 30 cm pršiča. V takem in skrajno oblačnem vremenu sva se s Štrukljem odpravila proti Wissiakovi grapi, do katere pa k sreči nisva prišla. Takoj za Kamniškim sedlom, ko se pot začelja vzpenjati na Planjavo, naju je zagrabil velik plaz. Videl sem še, kako je snežno pobočje okoli mene zavalovilo, bliskovito sem se ozrl na desno, tri sežnje proč je bil varen pomol, toda bilo

je prepozno. Močan sunek me je podrl in zasukal na glavo. Med bobnenjem sem padal nekam navzdol in se onesvestil.

Ko sem se zavedel, sem tičal kakih dvesto metrov niže v plazovini pod Planjavo. Izgrebel sem se iz snega in opotekel, noge so mi klecnile, zavalil sem se po plazu navzdol. Nekje v bližini se oglasi znan, Štrukljev glas. Krvavel sem iz ust, v čeljustih sem čutil hude bolečine in členek na nogi je bil nekam mehak. Izbrskala sva si sneg iz ust, nosu in ušes. Opotekajoč sva se vrnila na sedlo.

Ves čas sva z nezaupanjem opazovala labilne snežne gmote nad seboj. Dane Škerl je prebledel, ko me je zagledal. Najbrž je mislil, da sem bil bolj zdelan.

»Srečo sta imela,« je še pripomnil Marko Breznik, ko me je obvezoval.

»Če bi vaju zagrabilo dvajset metrov dalje, se ne bi več vrnila,« je ugotovil Miha Verovšek, ki se je tudi mudil na sedlu.

Te nesreče pa je bil takrat kriv Vinko Štrukelj, ki ni odnehal, čeprav je kazalo brezupno. Jaz sem mu odsvetoval. Pa je rekel, da se bojim. To je bilo prvič in zadnjič, da sem poslušal neumneža v gorah. Tudi nikoli prej ne pozneje nisem bil tako blizu smrti. Takrat je šlo le za las...

Po tem neljubem dogodku sem bil nekaj časa rekonvalescent. Zdravil sem si rane in hkrati poslušal nasvete raznih »važnih« alpinistov, ki so zatrjevali, kako bi moral storiti. Pa to niti ni bilo več važno, kajti odslej sem dobro vedel, kaj je prav in kaj ne. Občutil sem to na lastni koži in ravno zato je najbolj zaleglo. Odslej naprej sem postal zelo, celo preveč previden v gorah. Dogodek v Planjavi se ne sme več ponoviti.

Šele meseca marca sem se zopet odpravil v gore. Tokrat na zimski plezalni tečaj na Kokrsko sedlo. Naš alpinistični odsek je namreč tam organiziral enotedenski plezalni tečaj, ki ga je vodil Boris Režek. Vsi smo se zbrali v Kamniški Bistrici. Zaradi nevarnosti plazov smo skupaj odšli na Zoisovo kočo.

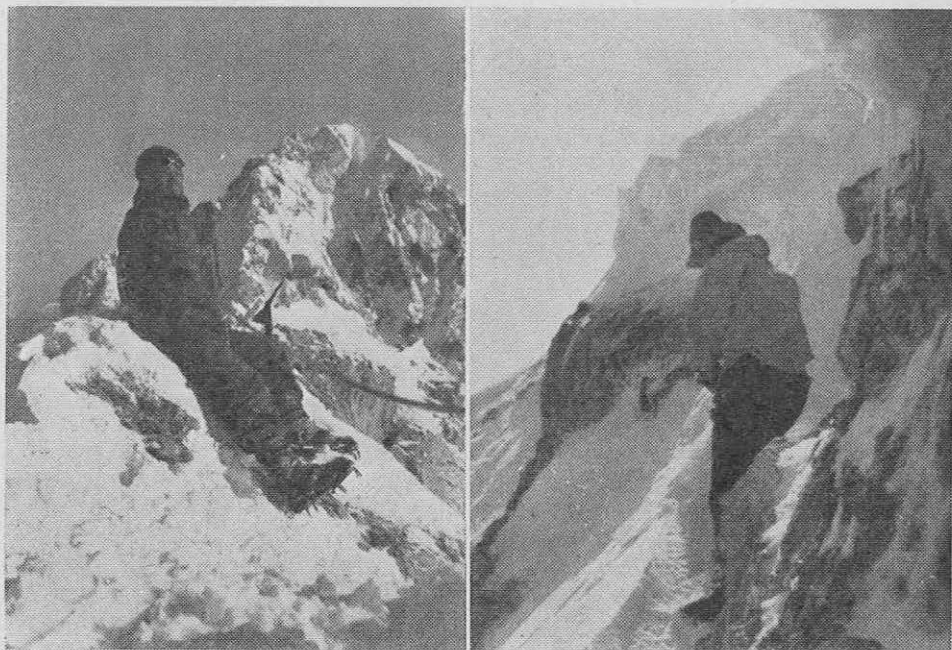
Tečajniki so bili v glavnem stari znanci iz lanskega letnega tečaja. Od novih so bili le Miha Verovšek, Boris Rozman in Dušan Gostinčar. Ker takrat še ni bilo mogoče dobiti hrano po kočah, smo morali reči sami prenašati.

Prve dneve smo vadili v glavnem na strminah okoli koče. Bilo je lepo vreme in marsikdaj smo bili prav presenečeni nad impozantno panoramo belih gora. Borisu Režku sta pomagala Davorin Kremžar in Marjan Belač. Razen tega smo imeli v svoji sredi tudi snemalca iz Triglav-filma Vikija Pogačarja. Kot gost pa je bil tudi znani mariborski fotograf Jože Kovačič.

Dnevi v tečaju so lepo tekli. Bili smo zadovoljni in kljub mrazu se zvečer ni manjkalo dovtipov.

Hrana je bila dobra in nikoli ni kaj ostalo. Nekoč smo s slastjo pojedli gosto fižolovo juho, v katero so pomotoma padle prepotene nogavice, ki so se sušile na vrvi nad štedilnikom. To lepo občutje tečaja pa je nenadoma pretrgal žalosten dogodek. Naša tovarišica Milena Hartman se je smrtno ponesrečila. Bila je to silno tragična smrt, ki nas je tako prizadela, da smo seveda takoj zaključili tečaj. Ker sem bil po naključju očividec te tragedije, vam bom povedal, kako se je to zgodilo:

Ko smo dan prej zaradi megle in viharja ves dan sedeli v koči, je naslednji dan tov. Režek poslal mene in Zupana, naj pogledava na Dolge stene, če se vreme v višjih legah ne boljša. Tik pred odhodom pa se nama je brez Režkove vednosti priključila še pokojna Hartmanova. Tudi ona ni strpela v koči, preveč so jo vabile gore.

Kočevar na vrhu Brane — zadaj Planjava

Tik pod vrhom Brane (1946) Foto Belač

Tako smo skupaj odrinili v meglo, v neznano. Oblečeni smo bili v srebrne gumijaste obleke, ki so nas branile pred vetrom in vlago, zato pa tem bolj drsele po snegu, če si se dričal. Edina vez s kočo so bile napol zametene stopinje. Skalovje čudnih oblik se je pojavljalo in izgubljalo v neznano.

Hoteli smo najti sonce, pa zaman. Ne spominjam se, kako so se stvari naprej razvijale. Natančneje je o tem zapisal France Zupan v Pl. V. 1948 pod naslovom: »Smrt na Dolgih Stenah« ... »Na oblekah se nam je nabirala ledena plast. Površina snega je postajala ledena, megla se je še bolj zgostila; zdelo se nam je, da se je belina okoli nas grozeče zmračila, veter se je za hip ustavil.

Na levi je ležala temna lisa. Milena je zavila k njej, nas poklicala — na snegu je našla ptiča z razbito glavo. Nekaj toplega se je zganilo v naših srcih, ko smo gledali nebogljen trupelce. Česa je neki iskalo revše v tej ledeni divjini, kamor še črni, predrzni kavri redko zaidejo? Veter se je spet oglasil. Na levi pod nami je izginjalo snežno pobočje v meglo. Bili smo na Dolgih stenah, nekje nad spodnjimi Jamami. Na desni se je videl rob opasti, ki je visela nad Velikimi Podi. Naklonina se je malce ublažila in počili smo nekoliko pod rezjo grebena, skoraj na ravnem. Gledal sem naprej in iskal smeri, ko me je zdajci zmotil nek šum za menoj. Ozrl sem se: Milene, ki je hodila za menoj in še pravkar smeje govorila, ni bilo več! Malo niže je pravkar tisti hip izginila v megli nejasna postava; drsela je z nogami naprej v prepad in se zaman skušala zadržati s cepinom. Nekaj trenutkov nato jo je vzela sivina in ostali smo sami. Prešinil me je občutek, da se je zgodilo nekaj strašnega. Pogledal sem tovariša. Stala sta nekoliko zadaj, molče kot sence v megli. Tisti, ki je stal za njo (to sem bil jaz, opomba avtorja), mi je povedal, da je naglo prijel za ratišče cepina, pa se mu je izmuznilo, ker je bilo ledeno. Saj je bil videti

padec tako nedolžen! Samo klecnila je, zdrsnila iz stopinje in se sprva počasi odpeljala po vesini. Toda ustaviti se ni mogla več...» Tako je na kratko zapisal Zupan.

Sam sem takoj odšel v kočo po pomoč, Zupan pa se je začel spuščati po sledi ponesrečene. Poznal sem svet tam okoli, pa vendar sem upal, da le ni najhujše.

V koči so bili vsi razburjeni, najbolj pa njena prijateljica Staza Černičeva. Režek, Belač ter nekaj najboljših tečajnikov je takoj odšlo na Dolge stene. Vodil sem jih jaz. Prišli smo takoj do mesta nesreče in začeli sestopati. Tu smo dohiteli Zupana, ki je bil precej prestrašen. Kmalu pa smo dospeli tudi do same ponesrečenke, ki je negibno ležala.

Odnesli smo mrtvo tovarišico v kočo. Naslednji dan je Režek poslal v dolino Borisa Rozmana, ki naj bi obvestil PD o nesreči. Ta je pa po še danes nerazumljivem in skrivnostnem naključju iz koč na Kokrskem sedlu odšel namesto v Bistrico v dolino Kokre k Suhadolniku in tako potem ustvaril zmedo. Že naslednjega dne namreč je iz Bistrice prišel tov. Lado Bučer, ki o Rozmanovem obvestilu ni ničesar vedel. Dva dni smo potem iskali še Rozmana po vseh plazovih pod Kokrskim sedlom, seveda zaman! Šele tretji dan so javili, da je prišel v Ljubljano preko Kokre in Kranja.

Ta neljubi dogodek so pozneje obravnavali nekaj tednov. Na Režka so nekateri hoteli zvaliti vso odgovornost za nesrečo. Kljub raznim napakam, ki jih je kot vodja tečaja zagrešil, sem imel občutek, da se za tem skrivajo razna stara in neuglajena nasprota. Res, da Režek ni pregledal opreme tečajnikov in da je določil še neizkušene alpiniste, da pogledajo za vremenom. Režek v primeru nesreče Milene Hartmanove ne more biti prizadet. Vendar pa je bil stari alpinist izključen iz planinske organizacije za dobo petih let. Sam pa sem šele takrat spoznal vsa medsebojna trenja starih plezalcev, v katera pa se nisem hotel vtikati, čeprav se mi je vse skupaj zdelo otročje in celo naivno. Pa delali so vse to resni ljudje. Mladina ni sledila temu.

Žal mi je bilo Borisa Režka. Ne morem tajiti, da nisem čutil zanj določenih simpatij. Zlasti za alpinistična dejanja je bil dolgo časa naš vzornik. Vendar pa mu nismo sledili v vsem. Le kar se tiče plezalne tehnike. Pozneje pa je nastajal med nami prepad, kajti v vsem se nikoli nismo zedinili in marsikatero stvar smo zavračali.

Pozneje sem se seznanil z Vinkom Modcem in pri njem ugotovil mnogo več alpinističnih in zdravih ciljev. Pa o tem pozneje.

Nesreča na Kokrskem sedlu je bila za nas kakor mrzel tuš, vendar našega zaleta ni mogla ustaviti. Spomin pa je ostal globok in prvič v življenju sem nosil mrtvega tovariša v dolino.

Danes počiva na vaškem pokopališču v Stahovici pri Kamniku. Naj ji ostanejo misli, kakor ji je v slovo zapisala njena prijateljica Staza:

»Misli na večno lepoto gora se bo odslej, draga Milena, za vedno pridružil še Tvoj svetli lik: kleno, neustrašeno, požrtvovalno in tovariško dekle, ki si postala žrtev sle po soncu in divji svobodi«.

PRISPEVKI ZA ZLATOROG

PD Mengeš (nabiralna akcija) 10 000 din, PD Kamnik (nabiralna akcija) 700 din, PD Litostroj (nabiralna akcija) 4150 din, tov. Preinfalk Borut, Ljubljana 100 din, PD Bohinj (nabiralna akcija) 1300 din, PD Ljubljana-matica (nabiralna akcija) 10 940 din, PD Škofja Loka (nabiralna akcija) 40 din, PD Prevalje (nabiralna akcija) 1600 din, PD PTT Maribor (nabiralna akcija) 3300 din, PD Tolmin (nabiralna akcija) 2500 din, tov. Ogorevc Tone, Videm-Krško 820 din, prispevki od članarine za IV. tromesečje 1957 116 420 din, prispevki od vpisnine za IV. tromesečje 1957 57 430 din, prispevek od znakov PZS 1799 din, obresti sklada 30 146 din, prispevek od društvenih prireditev 104 476 din — skupaj 345 721 din.